

ARVID FREDBORG:

## Sverige och Europa

*I slutet av 40-talet var det en liten minoritet av svenskarna som var övertygade européer. Sverige deltog dock i den inofficiella konferensen i Haag 1948 som ledde fram till bildandet av Europarådet.*

*Nu har konsekvenserna av att stå utanför då en europeisk marknad kommer till stånd 1992 eller något senare blivit uppenbara för allt fler svenskar inkl de flesta av landets ledande socialdemokrater. Men de lever inte som de lär. Finansministerns populistiska skattepolitik går t ex stick i stäv med vad EG syftar till.*

*Artikelserien om EG och neutraliteten började i SvT 3/88 med en artikel av Bo Hugemark.*

*Fil dr Arvid Fredborg är författare och politisk konsult.*

Ingen som följde det andra världskrigets sista fas kunde betvivla, att dess utgång skulle innebära en stark försvagning av Europa. Ingen kunde heller undgå att dra slutsatsen, att en huvudorsak till detta var, att de båda världskrigen under 1900-talet främst förorsakats av de europeiska makterna själva.

Resultatet blev som vi alla vet, att världsdelen östra och sydöstra del kom under sovjetiskt herravälde och resten var utsatt för ett hot att dela samma öde. De flesta stater, som överlevt, var utmattade. Endast två var intakta, Schweiz och Sverige, i en viss utsträckning också Portugal, Spanien, Turkiet och Irland, som likaså inte deltagit i den stora Harmagedon. Men Europas mitt, i det stora hela identiskt med den tyska nationens bosättningsområde, var som ett öppet sår, en livsfarlig varhärd.

Att under sådana förhållanden det rådde vidsträckt pessimism om hela världsdelen framtid var naturligt. Att den skulle komma att visa sig oberättigad berodde delvis på de europeiska ländernas oväntat stora regenerationsförmåga men i ännu högre grad på den omständigheten, att den nya världen, Förenta staterna (och Canada) inte endast engagerade sig politiskt för Europa utan militärt och därmed förhindrade en fortsatt sovjetisk marsch västerut.

### **Vilja till sammanslutning**

Men den till en början tämligen tröstlösa situationen bidrog också till att de europeiska folken visade en dittills icke existerande vilja att sluta sig samman. Många hade väl redan tidigare i likhet med författaren till "Bakom Stålvallen" dragit slut-

satsen, att en europeisk sammanslutning var ofrånkomlig, om världsdelen skulle återvinna balans och inflytande, ja om dess folk skulle kunna fortleva i någorlunda frihet. Men krigets slut förstärkte dessa åsikter. Ingen främjade enhetstanken mer än Stalin. Driv oss samman med gisselslag och blåaste vår skall knoppas!

Men en europeisk sammanslutning måste ske på frivillig väg och inte under en makts dominans som Napoleon på sin tid sökte åstadkomma och Hitler med sin "nyordningspolitik" övertygande demonstrerat, hur ett europeiskt enande *inte* kunde ske. Emellertid fanns till en början enorma hinder emot en frivillig sammanslutning, främst att denna också måste innefatta de besegrade tyskarna.

Det är kanske för en yngre generation svårt att förstå, hur denna i och för sig naturliga slutsats till en början stötte på hårt motstånd hos dem, som nyligen med så tunga offer medverkat till segern över Hitler. Men det fanns flera hinder. Skulle inte de två segrarna par excellence, Förenta staterna och Sovjetunionen sätta käppar i hjulen för att bevara Europa svagt? I fråga om Moskva kunde man vara säker. Dess politik var redan under de sista krigsåren tydlig nog och ändrade sig senare endast i detaljer.

#### USA:s stöd

För den europeiska utvecklingen blev det av fundamental betydelse, att den starkaste makten, USA, inte endast lät bli att tillämpa satsen söndra och härskas, divide et impera, utan redan från början aktivt främjade ett europeiskt enande. Visst, ibland skedde det med psykologiska metoder. Amerikanerna visste ofta inte, hur

starka de nationella traditionerna och olika språk och historia verkade och irriterades av europeisk söndring, när dess stater enligt Washingtons mening borde sluta sig samman à la USA med sina då 48 stater. Men den amerikanska insatsen för Europas enande var livsviktig inte endast i politiskt hänseende utan också genom de ekonomiska handtagen. Världshistorien har få om ens några exempel på en så osjälvisk insats som Marshall-hjälpen.

Utan ett starkt europeiskt engagemang hade likväl denna sannolikt haft ringa effekt. Nu kom den att främja den europeiska tanken. Det kom främst till uttryck i den kongress, som olika europeiska sammanslutningar anordnade i Haag i maj 1948. Retoriken blommade kanske litet väl ymnigt men ett direkt resultat blev bildandet av Europa-rådet följande år, i vilket också Sverige ingick.

#### Sveriges hållning

Därmed är vi inne på vårt lands hållning till det europeiska problemet. (Sverige hade inte endast geografiskt utan också politiskt och kulturellt befunnit sig i världsdelens utkant. Många av dess invånare hade dragit slutsatsen, att neutralitet innebar om inte ett avståndstagande till den bråkiga kontinenten, så i varje fall avvaktande försiktighet. De svenskar, som var övertygade européer var en liten minoritet. Tanken på att ingå något slags fostbrödralag med vad som låg söder om den danska gränsen var för de flesta främmande, så mycket mer som det tycktes innebära ett närmare engagemang med tyskarna. Kunskapen om andra europeiska länder var begränsad, om man undanta-

ger Storbritannien. Det var ingen svårighet att upptäcka, vad man skulle kunna kalla svensk isolationism. Inom Bondeförbundet frodades den aversion mot det främmande, det utländska, som av gammalt utmärkt så många svenska bönder. Men en liknande inställning kunde också konstateras inom övriga partier, främst det socialdemokratiska. I och för sig var detta märkligt med tanke på att detta parti företrätt och alltjämt företräder internationalismen. Det hade vidare efter krigets slut goda kontakter med partivänner i andra europeiska länder. Likväl kunde man märka en reserverad hållning till den europeiska enhetstanken. Måhända var den redan då till stor del motiverad av rädslan för att ett närmre europeiskt samarbete skulle minska det svenska regerande partiets inrikespolitiska rörelsefrihet.

Sverige deltog emellertid i den inofficiella konferensen i Haag 1948 och likaså i förhandlingarna, som resulterade i skapandet av Europa-rådet påföljande år. Men när Messina-traktaten tillkom 1957 betraktades det begynnande EG med skepsis i Stockholm, i varje fall som något, som Sverige inte behövde bekymra sig för. Fem år senare började man dock komma på andra tankar. Våren 1962 var i alla händelser statsminister Erlander intresserad av att undersöka möjligheterna av en associering eller till och med fullt medlemskap. Han bad om hjälp att ta upp saken med sin franske kollega Michel Debré vid en konferens på Harpsund och min vän Alvar Lindencrona förklarade sig villig att försöka begagna en god väns franska förbindelser för att se vad som vore att göra. Aktionen ledde till fullständig framgång och har beskrivits i en utförlig artikel av Axel Waldemarson i Svenska Dagbladet

för ett antal år sedan. Emellertid ändrade sig stämmningsläget inom socialdemokratin och någon aktion följde inte på beskedet om franskt stöd till Sverige.

### Plötsligt intresse för EG

Frågan har också senare varit mer eller mindre aktuell men bortsett från kontakter, samtal, har uppenbarligen intet av betydelse skett. Därför kan det te sig besynnerligt, att intresset av en anpassning till EG så plötsligt blivit akut i dag.

I och för sig kan saken dock te sig naturligt. Det är nu tydligt, att en europeisk marknad kommer till stånd, 1992 eller något senare. Konsekvenserna av att stå utanför har börjat bli uppenbara för allt fler svenskar, inklusive de flesta av landets ledande socialdemokrater. Men i detta avseende som i så många andra lever de inte som de lär. På samma gång som de i somliga avseenden påbörjat en långtgående anpassning har de i andra fortsatt med en politik, som måste innebära hinder, ökade hinder för en anpassning, för att inte tala om ett fullt medlemskap. Man behöver endast tänka på finansminister Feldts populistiska skattepolitik, som går stick i stäv med vad EG syftar till.

Som bekant är den officiella tesen i Sverige i dag, att fullt medlemskap inte är aktuellt. Somliga — inte alla — ledande socialdemokrater anser, att ett sådant aldrig kan bli det. Naturligtvis kan vi stanna utanför. Men om vi inte vill betala priset genom att sjunka ned till låt oss säga Portugals materiella nivå måste vi vara ännu duktigare än EG och koncentrera oss på nischer, som inte täcks av den europeiska ekonomiska gemenskapen. Tanken framfördes av docent Marian Radetzki i Da-

gens Nyheter i föl och utvecklades närmare av mig i en artikel i Göteborgs Posten den 21 mars i år. Vad innebär nu ett sådant val? Sannolikt måste Sveriges politik läggas om, de högsta skattesatserna sänkas till nivåer under EG:s, den offentliga sektorn drastiskt reduceras, etc. Detta skulle naturligtvis väcka en storm bland alla rättrogna socialister och med tanke på detta skulle troligen det, som i dag är det stora hindret i deras ögon för fullt medlemskap, hänsynen till Sveriges säkerhetspolitik, snabbt förlora i betydelse.

Detta är så mycket mera troligt, som hela argumentet numera är konstlat. En alliansfrihet förutsätter som bekant ett vida starkare försvar än vad som vore motiverat av ett medlemskap av en militärallians, där man kan räkna med att vederbörande får hjälp. Det kan inte en neutral makt vara absolut säker på. I vårt fall tillkommer, att vår nedrustning under de senaste två decennierna gjort mycket för att undergräva tilltron till Sveriges vilja och förmåga att försvara sig. Naturligtvis säger man inte det till ansvariga svenska politiker, om det inte av ett eller annat skäl anses nödvändigt.

Ur EG:s synpunkt är förbehåll av olika slag en styggelse, främst för byråkratin i Bryssel. För den är livet komplicerat nog

ändå och "bråkiga" medlemmar finns det nog av redan. Men det är inte byråkraterna, som avgör, om Sverige skulle godtas med neutralitetsförbehåll, utan regeringarna.

Det skall inte bestridas, att det finns krafter, som vill bygga upp också ett utrikespolitiskt samarbete för EG. Men hittills har man inte kommit längre än tämligen platoniska allmänna deklarerationer. EG är inte identiskt med NATO och blir det med all sannolikhet aldrig. Säkerhetspolitiken behöver därför om och när medlemskap skulle bli aktuellt inte utgöra ett avgörande hinder.

Ur svensk synpunkt tillkommer, att det begagnas i dag som tillhygge för att — som man tror — göra det möjligt för de svenska socialdemokraterna att också framgent driva en ohämmad partipolitik med skatteskärpningar, löntagarfonder och världens största offentliga sektor utanför öststaterna. Men vare sig man väljer den ena eller andra lösningen, medlemskap eller långtgående anpassning utan att kunna delta i besluten kommer det inte att vara möjligt att annat än på kort sikt fortsätta den nuvarande politiken. Det kommer redan den nödvändiga anslutningen till EG:s fria kapitalmarknad att se till.